

Senderes de gebre

La novel·la de la beseitana Susana Antolí es publica dins la col·lecció Lo Trinquet, editada per l'Institut de Estudios Turolenses. [p.6]

Guillermo Serés, acadèmic de la RAE

El saidinenc, catedràtic de l'Autònoma de Barcelona, és escollit acadèmic corresponent. [p.7]

TEMPS DE FRANJA

digital.26

Revista de les Comarques
Catalanoparlants d'Aragó

El teatre de Génesis 2.0

El grup fragatí, hereu del Génesis de l'any 73, enriqueix amb gran èxit de públic la vida cultural del Baix Cinca. [p.8]

Muriel Casals ens ha deixat

L'expresidenta d'Òmnium Cultural, que va participar en una taula rodona a Calaceit l'any 2013. [p.16]

Dia de la Llengua Materna

[p. 15]

Sumari

- 2 Cartes dels lectors
- 3 Editorial
- 4 Matarranya
- 7 Baix Cinca
- 10 Entrevista
- 12 Llitera
- 13 Ribagorça
- 14 Cultura
- 15 Tema del mes
- 16 Obituari
- 17 Personatge del mes
- 18 Països Catalans
- 19 Opinió

Imatge coberta: Foto de ©Marzanna Syncern

TEMPS DE FRANJA digital 26

Edita:

C. Major 4, 44610 Calaceit. T. 978 85 15 21
 · Associació Cultural del Matarranya
 · Consells Locals de la Franja
 · Institut d' Estudis del Baix Cinca-IEA
 · Centre d' Estudis Ribagorçans (CERib)

Coordinació: Carles Terès i Isabel Calaf
 info@teresantolin.com

Gestió i administració: Cèlia Badet

Cap de redacció i maquetació gràfica:
 Isabel Calaf · tempsdefranja@gmail.com

Consell de redacció:

El Matarranya: Josep M. Baró, M. D. Gimeno, José Miguel Gràcia, Artur Quintana, Carles Sancho.

El Baix Cinca: Pep Labat, Rosa Arqué, Carme Messeguer i Hugo Sorolla.

La Llitera i la Ribagorça: Carles Barrull, Josep Esplugas, Glòria Francino i Josefina Motis.

Aragó: Màrio Sasot.
 PP.CC.: Hugo Sorolla.

Fotografia:

Marina Barrafon, Sigrid Schmidt Von der Twer.

Opinió: Esteve Betrià, Quim Gibert, Merxe Llop, Vicent de Melchor, Juli Micolau, Joaquim Montdús, Ramón Mur, Francesc Ricart, M. Teresa Serrano, Ramon Sistac, Natxo Sorolla, Carles Terès i Joaquim Torrent.

Subscripcions i publicitat: 978 85 15 21

Producció: Terès & Antolin s.c.
 info@teresantolin.com

Disseny: Carles Terès Bellès

Dipòsit legal: TE-88/2000

ISSN: 1695-7709

En venda a:

Albelda: Estanc Conchita. **Calaceit:** Papereria Abàs. **El Torricó:** Llibreria Pilarín. **Fraga:** Llibreria Badia i Kiosko Casanova. **Girona:** Llibreria Les Voltes. **Lleida:** Llibreria de la Generalitat. **Mequinensa:** Papereria González. **Reus:** Llibreria Gaudí. **Saldí:** Llibreria Panadés i Llibreria Sorolla. **Saragossa:** Papeleria Germinal. C. Sepulcro, 21. **Tamarit:** Estanc Patrito. **Tortosa:** Llibreria El Temple. **Vall-de-roures:** Llibreria Serret.

Cartes dels lectors

Sobre C's, Aragón, Cataluña y las lenguas*

Ciudadanos no es otra cosa que un partido supremacista que quiere suprimir o reducir a lo doméstico las lenguas y culturas no castellanas. Lo sabemos muy bien aquí en Aragón, donde se posicionó en contra incluso de la inofensiva ley de lenguas de la legislatura PSOE-PAR, ley que ni siquiera reconocía la cooficialidad en las zonas históricas de uso del aragonés y el catalán. En Valencia por ejemplo es ofensivo el menosprecio con el que Carolina Punset habla del valenciano, tachando de “aldeanos” a los que quieren que su uso sea el normal. Cuando los únicos bilingües reales son los valencianohablantes. Ciudadanos es un partido ultranacionalista español despiadado vestido de tecnócrata que solo dice verdades de perogrullo (según la RAE “Verdad o certeza que, por notoriamente sabida, es necesidad o simpleza el decirla”). Lo dice alguien que les conoce bien porque he vivido muchos años en Barcelona.

Ahora, jubilado, estoy en Zaragoza. Nunca me he atrevido a hablar en catalán, a pesar de que lo entiendo e incluso lo leo, y nunca nadie me lo exigió (quizá ese fuera el problema, que no tuve necesidad de hablarlo). El problema de España es la falta de respeto a las otras culturas que parece integrar su esencia. Aquí en Zaragoza se dicen barbaridades, alentadas por nuestro periódico decano (el Heraldo de Aragón) cada día. Sí: cada día, no exagero. Si España hu-

biera asumido totalmente su pluralidad, no como ahora, que más bien parece una molestia, los catalanes no se hubieran cansado de formar parte de ella. Y cuando digo ‘catalanes’ hablo de una población formada mayoritariamente de personas venidas de fuera o sus descendientes (como mis hijos y nietos, por ejemplo). Nada que ver con características étnicas. El otro día alguien comentaba en una emisora catalana (por internet, porque en las que tenemos aquí el monocultivo antisoberanista es asfixiante) que mientras que un marroquí o ecuatoriano siempre será un inmigrante en el resto de España, en Cataluña, sólo por aprender el idioma, ya se le considera catalán. En fin, no quiero extenderme más. Solamente decir que entiendo la decepción (y a veces hartazgo) que le ha supuesto a los catalanes formar parte de una España que siempre vuelve a los tics supremacistas. En Aragón lo sufrimos desde hace muchas generaciones. Ya nos hemos disuelto como entidad. Por muy “reino y corona” que fuéramos. Todo ha desaparecido.

Arturo Celma Lacueva
Saragossa

* En tractar-se d'una carta al director, hem optat per no traduir-la, tot i que el signant ens donava permís per fer-ho (de fet es disculpava per no saber escriure en català). Creiem que fins i tot té més força, atès el tema que toca, en la llengua en la que està escrita.

A Temps de Franja volem saber la teua opinió. Envia'ns les teues cartes, tot indicant el teu nom i població, a: tempsdefranja@gmail.com

COMARCA DEL
matarranya

INSTITUTO DE ESTUDIOS
ALTOARAGONESES
Diputación de Huesca

Diputació de Lleida

INSTITUT
D'ESTUDIS
ILERDENCS
Fundació Pública de la Diputació de Lleida

Revista de les Comarques
Catalanoparlants d'Aragó

SUBSCRIU-T'HI

T. 978 85 15 21

tempsdefranja@gmail.com

Recordem a tots els subscriptors de *Temps de Franja* que ens comuniquin la seva adreça de correu electrònic a **administracio@ascuma.org** per a rebre els pdf dels números digitals

La importància de les nostres ràdios

L'any 2011, en el marc de la 36a Conferència General de la UNESCO, es va establir que el 13 de febrer fos el Dia Mundial de la Ràdio, amb la intenció de commemorar la contribució fonamental de la ràdio per garantir i fomentar la lliure circulació d'idees i la llibertat d'expressió, que són els fonaments de les societats obertes i democràtiques. Val a dir que tradicionalment el Dia de la Ràdio aquí havia sigut el 14 de novembre, ja que aquest dia de l'any 1924 va emetre la primera ràdio del país: EAJ-1 Radio Barcelona, però tant se val. Sembla que aquesta diada mundial ha fet fortuna a les nostres emissores, que la commemoren de diverses maneres, com ara recuperant programes o locutors cèlebres o bé convidant celebritats a fer programes de ràdio.

Aprofitant aquesta celebració produïda dies enrere, caldria fer també una reflexió al voltant de les nostres ràdios, les emissores d'àmbit local d'arreu de la Franja, i el paper que haurien de jugar a l'hora de donar suport al català. Mentre que tenim ràdios, poques, que fan servir el català amb tota normalitat, la majoria d'emissores de les nostres comarques fan un ús residual de la llengua. I és una llàstima, perquè

aquests mitjans de comunicació de proximitat estan profundament arrelats als diversos pobles i acompanyen grans capes de la població, sovint, en el cas de botigues o explotacions agrícoles, al llarg de tot el dia.

Aquestes emissores (la majoria públiques, val a dir-ho) que no fan servir gairebé mai la llengua pròpia dels pobles on emeten, contribueixen a perpetuar eternament la percepció tan estesa que el català només és vàlid per a les situacions orals més informals. I és que les ràdios podrien

ser un aliat fonamental en la tasca de mantenir la llengua a la Franja. La històrica Declaració de Mequinensa ja preveia un ús habitual del català en els mitjans de comunicació habituals, un compromís que mai es va arribar a concretar. A la nova Declaració de Mequinensa, ni rastre d'aquest tema. Tret d'honroses excepcions, trobem a faltar més compromís per part de les nostres ràdios, que podrien ser una peça clau per tal de millorar el prestigi de la llengua.

Lliurament dels premis del XII Concurs de relats i pintura Vila de Pena-roja

// CARLES SANCHO

El XII Concurs de Relats Curts Vila de Pena-roja Maties Pallarès es va atorgar, a la població del Tastavins, el passat 20 de gener en la jornada festiva d'hivern que celebra la Festa dels Sants Patrons, Sant Fabià i Sant Sebastià. A la convocatòria d'enguany s'havien presentat un total del cent sis treballs que han arribat pràcticament de tot el territori peninsular, de diferents països sud-americans i d'Anglaterra. S'han guardonat dos obres, una en castellà i l'altra en català, com va sent habitual en estes últimes convocatòries. El primer premi, dotat amb doscents cinquanta-cinc euros, s'ha concedit al relat "Dentro", una sorprenent i màgica narració d'aventures dins d'un avenc on l'escriptor destaca la seua força expressiva, escrita pel guionista i redactor de televisió Raúl Clavero Blázquez que resideix a Madrid i el segon, dotat amb 150 euros, ha recaigut en l'escrit en català "L'alè", un relat reflexiu i tètric on la imatge de les formigues que es relaciona amb la mort és omnipresent en la narració, de Joan Carles González Pujante professor i poeta, amb una vintena de llibres publicats, i resident a Mataró. En el jurat que ha concedit els guardons hi havia destacats escriptors matar-

ranyencs com Carles Terès i Cesc Gil, a part dels representants de l'ajuntament de la vila. En la convocatòria cultural i literària també es va lliurar el Premi de Pintura Desideri Lombarte a José Arnau Belén amb l'obra "Paisatge interior", com ell mateix diu, la seua pintura està constituïda per pinzellades àmplies i taques clares i vibrants. Enguany és l'any que més obres es van presentar per optar al premi Desideri amb un total de trenta-dos quadres vinguts de diferents territoris peninsulars: Aragó, Catalunya, País Valen-

Entrega de premis Vila de Pena-roja
AJUNTAMENT DE PENA-ROJA

cià, Andalusia i Extremadura. El jurat, que a més dels representats del consistori, ha comptat amb l'assessorament de Joaquín Lozano i Ana Cañizares d'especialistes en les arts plàstiques, ho ha tingut més difícil per consensuar el guanyador dels set-cents euros que s'atorguen al guardó. Pena-roja, amb la propietat dels quadres premiats del concurs que es fa cada any, ja compta amb un interessant fons pictòric de força qualitat que anirà ampliant i revalorant si es segueixen convocant els guardons.

L' ESMOLET

Creixement infinit // Carles Terès

D'adolescent, quan em va tocar estudiar Malthus, vaig descobrir que al món hi havia massa persones. Descobriments terribles. Sobrava jo? Sobraven els pares? Els xiquets de Biafra? El company de classe malalt de càncer? A la Terra no hi havia recursos per a mantenir-nos a tots. Boscos arrasats, oceans sobreexplotats i empastifats, fonts d'energia que s'exhaurien...

Amb la maduració (la meua), el problema va deixar de preocupar-me. No perquè en trobés la solució; senzillament vaig deixar-me endur per la vida, bressolat per la capacitat humana d'anar optimitzant els recursos per a no col·lapsar el planeta.

A voltes, però, el neguit adolescent m'assalta de nou. L'estiu passat, amb l'onada de calor, imaginava milions d'aïres condicionats expulsant bafarades ardents a l'atmosfera, pantans escolant-se pels desguassos les dutxes, espècies extingint-se sense remei, boscos arrasats per a cultivar-hi aliments... Entretant guerres, atemptats i desastres maten la gent a milions. Unes ca-

tàstrofes humanitàries que no som capaços d'estroncar, malgrat el progrés material, social i (en teoria) intel·lectual. I no em puc estar de pensar "malgrat totes aquestes morts, les guerres mundials, les epidèmies, continuem essent tants que aviat el món no ens podrà sostenir".

Però el *mantra* que ens repeteixen com a solució és creixement, creixement, creixement... Hem de tenir més fills que ens paguin la pensió, l'economia ha de seguir creixent per mantenir la nostra forma de vida. Créixer sense parar fins que no quedi una gota de res, fins que no capiguem dins el vestit (elàstic però limitat) que és el planeta que ens sustenta.

Miro el dia rúfol i la neu que ja s'ha fos. Comprovo si els radiadors funcionen bé —pareix que l'hivern es manifesta per fi— i em peneixo d'haver reparat un mòbil que comença a estar obsolet en comptes de comprar-me'n un de nou. Les tradicions continuen. La vida també.

Llarga vida i prosperitat a la Llibreria Serret

L'emblemàtica llibreria de Vall-de-roures, una de les més actives de l'Aragó, pose en marxa un 'Club de Lectura' per a fidelitzar clients

// RUBÉN LOMBARTE

El món del llibre convencional no passe pel millor moment. Llibreries amb recorregut i de consolidada trajectòria com 'Negra i Criminal' de Barcelona han tancat recentment les portes per la caiguda en les vendes. L'aparició del llibre digital, el piratgeig del llibre digital en si, la irrupció de plataformes i de tendes digitals, la caiguda de consum de la pròpia lectura o fins i tot la crisi del propi sistema, han obligat a les llibreries de sempre a reinventar-se. Reinventar-se o morir, es diu sovint. És el que ha plantejat Llibreria Serret de Vall-de-roures amb el llançament d'un Club de Lectura, amb el qual pretén fidelitzar clients i mantenir el projecte de llibreria pel qual ha apostat tota la seua vida. Un Club Serret que ens donarà dret, mitjançant diferents possibilitats, a les principals novetats literàries i recomanacions del moment, a petició d'Alberto Díaz Rueda.

Octavio Serret, propietari de la Llibreria Serret, va concretar que "a través d'este Club de Lectura tindreu tot tipus de descomptes, i naix amb l'objectiu d'impulsar la venda de llibres i fidelitzar clients. La venda del llibre ha caigut, i amb este club volem donar un toc d'atenció". Octavio Serret va afegir que "amb esta campanya volem salvar Llibreria Serret. El món del llibre,

com tots, està apurat. I a través del club voldríem remoure consciències, perquè si la gent vol una Llibreria Serret tal i com la coneix i que continue funcionant, s'han de comprar llibres". A través d'este Club Serret, i amb una quota mensual, els socis tindran dret a les diferents recomanacions i novetats literàries del moment. "Volem que els membres del Club Serret tinguen la millor literatura del moment al seu abast i que la compren a la Llibreria Serret. Volem fidelitzar clients i que els llibres que recomanem al web s'acaben comprant aquí", va entendre Serret.

La Llibreria Serret de Vall-de-roures compte amb molts clients escampats per tota la geografia espanyola. No obstant això, la venda de llibre no està passant pel seu millor moment. "La Llibreria Serret no desapareixerà del mapa". Recentment, la Llibreria Serret va celebrar 30 anys i s'ha convertit en una de les llibreries més actives de l'Aragó, amb iniciatives literàries i portant a autors de renom. Ara bé. "Ens podríem dedicar a unes altres coses", va afegir Octavio. "Som un territori molt escampat. És innegable: internet ens ha salvat. Però al mateix temps, cada vegada hi ha més lectors que compren els seus llibres a través d'internet. Fins i tot els llibreters aprofitem les xarxes virtuals de lli-

visita de Santiago Posteguillo, un dels millors autors del moment, a la Llibreria el passat Dia de Tots Sants
RUBÉN LOMBARTE

bre vell". És per això que el Club de Lectura buscarà fidelitzar clients, i que d'esta manera es mantingue la llibreria tal i com ara la coneixem. Amb certàmens literaris, amb presentacions de llibres, amb la visita d'autors de renom. Al llarg d'estos últims anys, per Llibreria Serret s'han passat autors de la talla d'Alicia Jiménez Bartlett, Lorenzo Silva, Javier Sierra o Santiago Posteguillo. Autors de primer ordre a l'abast dels lectors del Matarranya.

Segons premis Terra de Cruïlla

Paral·lelament, la Llibreria Serret de Vall-de-roures ha convocat la segona edició dels premis Terra de Cruïlla, uns premis literaris que se centren en el foment de la narrativa en el medi rural. Ulldecona, municipi de la comarca veïna del Montsià, va ser l'escenari triat per anunciar esta convocatòria, coincidint també amb la creació de la iniciativa Fòrum de Literatura del Món Rural que se celebrarà el pròxim 15 de març a les Terres de l'Ebre. D'esta forma, ja es coneixen les bases d'estos segons premis, que en la primera edició, celebrada l'any 2014, van premiar Francesc Roma per *Estudis sobre patrimoni existencial de la Catalunya rural*, en categoria de llengua catalana; Alicia Estopiñá i Emilio González Bou per *Bajo el mantel*, en categoria de llengua castellana; i també Luis Grañena i Sarah Jane Tolle per *Mario, the singing cat*, en categoria de l'àlbum infantil.

Pel que fa a les bases del concurs, tindrem la mateixa temàtica, sent el món rural el teló de fons. Per ara, els Premis de Narrativa Rural tenen confirmada l'edició en català, tot i que la intenció és repetir el plantejament de la primera edició, amb premis en llengua castellana i també en llengua aragonesa, que en aquella edició de 2014 va quedar deserta. Hi haurà espai tant per a la narrativa com per a la poesia.

Es publica *Senderes de gebre* de Susana Antolí

// CARLES SANCHO

L'Institut de Estudios Turolenses acaba de publicar el número 6 de la col·lecció Lo Trinquet, dedicada a editar llibres escrits en català sobre temes o d'autors terolencs. Un projecte editorial que va iniciar-se el 2008 promogut per la directora de l'entitat provincial Montserrat Martínez. Ara, la beseitana Susana Antolí Tello presenta el seu volum *Senderes de gebre. Beseit 1778*, treball que participà en l'últim premi Guillem Nicolau 2011 promocionat pel Govern d'Aragó i que guanyà Carles Terès amb la novel·la *Licantropia*. L'original no guardonat de la matarranyenca no mereixia quedar en l'oblit i el vam voler incloure en la col·lecció Lo Trinquet per l'evident qualitat i l'interès de la novel·la, que narra una emocionant i tràgica trama que enganxa de seguida el lector, ocorreguda a finals del segle XVIII, on Beseit era una població rural amb una incipient economia preindustrial gràcies a les braves aigües dels rius Matarranya i Ulldemó i als altres recursos naturals que els oferia el territori. L'autora, Susana Antolí, és una escriptora molt reconeguda i premiada. El 2004 s'estrenà amb guardó en el Primer Concurs de Relats Curts Vila de Pena-roja atorgat per l'Ajuntament amb "El tio Mentirolles i el drac de Pena-roja". L'any següent

obté el Primer Certamen de Relats Hiperbreus de la Comarca del Matarranya i el guardó del segon premi de les Memòries baixaragoneses promogut pel Centro de Estudios del Bajo Aragón i li publiquen amb ASCUMA el treball guardonat *Memòries d'un altre segle*. El Premi Guillem Nicolau 2006 el guanyà amb el poemari *Tornem a ser menus! I*, finalment, el 2013 el IX Concurs de Relats Curts Vila de Pena-roja li atorga el segon premi amb "Ironies". També ha participat durant cinc cursos en el programa del Govern d'Aragó "El català a les escoles". El pròxim volum de la col·lecció de Lo Trinquet serà l'obra poètica completa de l'escriptor pena-rogí Desideri Lombarte i Arrufat que des de fa força temps està exhaurida, tant l'antologia *Ataüllant el món des del Molinar* com la major part dels poemaris publicats en diferents volums i per diferents col·leccions.

Senderes de gebre. Beseit 1778, amb la revista *Turolenses* núm. 5 de l'Institut de Estudios Turolenses publicada per les entitats culturals

Coberta de *Senderes de gebre*
CARLES TERÈS

provincials, fa uns quants dies que ja van arribar a tots els socis de l'Associació Cultural del Matarranya de forma gratuïta i en, poques setmanes, segons la secretària de l'entitat, també rebrem el còmic *Bernat Corremón al Matarranya* que es va presentar a la Trobada Cultural d'Aiguaviva.

L'ARGADELL

La transparència nítida de l'aire // Juli Micolau

Quan idealitzem un motiu i el motiu, per la raó que sigue, acaba torçant-se, el disgut és majúscul. Parlaré de política però ho faré poquet, principalment, pel desencant! És evident que hi deuen haver polítics dignes, prudents i responsables –així ho espera la gent– amb un *modus operandi* correcte i amb una conducta honesta, independentment de les ideologies democràtiques defensades. El desencís ha estat ocasionat, principalment, per la mala praxis –corrupció– d'alguns polítics en governs diversos i llocs ben diferents amb tota classe de sigla i bandera: la mala imatge que generen els tripijocs maquiavèl·lics d'alguns administradors per finançar el partit corresponent i lucrar-se l'existència pròpia, també ha fet recelar a més d'una persona... Tot això fa que notem l'absència d'ètica o comportament exem-

plar, imprescindibles virtuts que haurien de ser un requisit no escrit –pacte entre cavallers– com a garantia per exercir un càrrec i poder gestionar recursos públics. Crec que tot el que estic dient només és una il·lusió ingènua produïda pels bons sentiments i la percepció em fa veure, clarament, que l'única transparència nítida és la de l'aire quan no està contaminat.

Qui vol escriure –el principi d'innocència– amb el desig de fer un treball creatiu, capaç de fondre les vivències amb l'imaginari i convertir en art la realitat, està fent una obra prou potent que travessa els murs de l'espai i del temps per conquerir el futur amb remeis literaris, dixit. També ho va dir Michel de Montaigne: *Bé sé jo que sovint m'ocupo de qüestions sobre les quals ja escrigueren els mestres amb més eloqüència i veracitat.*

Guillermo Serés, acadèmic corresponent de la Reial Acadèmia Espanyola

// ROSA ARQUÉ

La Reial Acadèmia Espanyola ha escollit 24 nous acadèmics corresponents, entre els quals figura Guillermo Serés, natural de Saldí i catedràtic del Departament de Filologia Espanyola de la Universitat Autònoma de Barcelona. Aquest nomenament distingeix el treball del professor en el camp de la llengua i la literatura espanyola. El títol d'acadèmic corresponent atorga la possibilitat d'assistir a les juntes de l'Acadèmia sempre i quan es tracti de matèries literàries o lingüístiques.

Serés ha ocupat part de la seva trajectòria a l'estudi de la literatura

espanyola, destacant el Segle d'Or, *La Celestina*, Miguel de Cervantes, Lope de Vega i Agustín Moreto. Ha publicat nombroses obres en solitari o amb la col·laboració d'altres autors, com ara *La literatura espiritual en los Siglos de Oro*, *La conquista como épica colectiva*. *La obra de Bernal Díaz del Castillo o Pedro de Portugal*, *Sátira de infelice y felice vida*. Es va doctorar l'any 1987 a la UAB, ha participat en projectes de recerca, ha dirigit també nombroses tesis doctorals i ha estat el responsable de l'organització de congressos internacionals de literatura.

Guillermo Serés AJUNTAMENT DE SARDÍ

COMUNICAT DIA INTERNACIONAL DE LA LLENGUA MATERNA 21 DE FEBRER DE 2016 INSTITUT D'ESTUDIS DEL BAIX CINCA IEA

L'Institut d'Estudis del Baix Cinca IEA amb motiu de la celebració del **Dia Internacional de la Llengua Materna**, declarat el 21 de febrer per la UNESCO, vol manifestar el següent:

- Que, generalment, **l'ús social de la nostra llengua** als pobles de la nostra comarca s'ha anat **reduint progressivament tant en l'àmbit públic com privat**. Cada camí és més **difícil la visualització del català, sobretot en actes comunicatius públics i també en situacions de formalitat més elevada**, a nivell oral i escrit.
- Que també **l'ús de la llengua pròpia, entre els més joves, ha disminuït alarmantment** en els darrers anys degut a una sèrie de **motius**, entre altres:
 - Els xiquets, des dels primers mesos de vida, són **socialitzats i escolaritzats en entorns on la utilització del català** parlat als pobles de la comarca —fragatí, mequinensà, torrentí, saidinenc, etc— **és anecdòtica**, cosa que porta entre els menuts a **comunicar-se majoritàriament en castellà**.
 - Aquesta circumstància generalment no és corregida pels **pares i mares**, que acaben per **parlar únicament en castellà** amb seus fills.
 - Malgrat** que els **centres educatius** de primària i secundària i batxillerat porten a terme **projectes bilingües o trilingües** —on s'inclou el català com a llengua instrumental— la **tendència d'abandonar la llengua pròpia** dels nostres pobles s'accentua progressivament, situació impossible de redreçar en un futur.
- Que aquest indicador és **simptomàtic** del que els experts anomenen **procés de substitució lingüística**, on una llengua, anomenada "de prestigi" substitueix la llengua pròpia.
- Que aquest **procés pot ser irreversible**: és pràcticament impossible recuperar l'ús social d'una llengua perduda.

Per aquest motiu, **l'IEBC IEA vol fer una crida a una serena i urgent reflexió per tal d'evitar en un futur immediat la desaparició de la nostra llengua**. I per això, creu **imprescindible**:

- **Despolititzar i considerar** el català dels nostres pobles sol des del **punt de vista científic** i també com a **un patrimoni que els nostres avantpassats nos han legat i nos toca ara a nosaltres donar-li el valor que es mereix i preservar-la**.
- La **implicació de tots els ciutadans i agents socials** —famílies, associacions i agrupacions de tot tipus, patits polítics i sindicats, centres educatius, mitjans de comunicació, etc.— **en el procés de redreçament**.
- La **declaració de cooficial al nostre territori** i la **construcció d'un marc legislatiu adient** per a la protecció de la nostra llengua amb el **reconeixement de tots els drets lingüístics** que ens corresponen com a **ciutadans d'un estat democràtic i europeu**.
- **L'impuls, el lideratge i la tutela** d'aquest procés per part de les **administracions a tots els nivells** —local, autonòmic i estatal—, així com de la **dotació humana i econòmica necessària**.

Fraga, 21 de febrer de 2016

Èxit de representacions del grup de teatre Génesis 2.0

// ROSA ARQUÉ

El grup de teatre Génesis va néixer l'any 1973, a Fraga, dins de l'associació Penya Fragatina. Va tindre èxit i les representacions van ser variades i molt arriscades pels anys en què es feien. Després el grup va deixar d'existir però la gent que el formava sempre va quedar marcada pel teatre.

Finalment, l'any 2011 van decidir tornar a muntar la *troupe* i així va néixer Génesis 2.0 amb les mateixes ganes que als anys 70 però amb la modernitat de la generació 2.0. Gent nova i gent del grup antic van treballar junts per fer créixer un projecte cultural amb molta demanda a la capital del Baix Cinca.

Des de 2011 el grup ha anat evolucionant, tenen local d'assaig, fan representacions dins i fora de Fraga i cada vegada més el públic aguarda les novetats que poden oferir-li perquè els espectacles són molt divertits. Actualment la colla dels adults té 3 obres muntades: *Nelo Badora*, *Per les ganes d'heretar* i *El retaule del flautista*. Les dos primeres són de l'autor valencià Josep Peris (1882-1960) i han tingut un gran èxit, per la temàtica i pel llenguatge utilitzat pels actors, ja que eixes obres es fan en català adaptat amb localismes de les zones on es representen (noms propis, toponímia, tòpics,

etc.). L'última obra estrenada, *Per les ganes d'heretar*, ha hagut de ser representada 6 vegades perquè sempre hi havia gent que no podia aconseguir-ne entrades.

El naixement del grup ha suposat un nou element dins de la vida del Baix Cinca, el treball de difusió cultural que fan els membres de Génesis 2.0 i l'oferta d'oci de qualitat que

Escena de
*Per les ganes
d'heredar*

A. SOROLLA

presenten són aspectes molt valorats per la ciutadania i una bona prova la trobem a la part infantil del projecte que té una escola de teatre amb 20 xiquets, xiquetes i adolescents.

Esperem que la versió 2.0 continuï vigent molts anys i pugui anar-se adaptant als canvis de la societat actual que sovint s'aïlla dins de l'era digital.

Llengua i cultura popular. Jornades per la dignificació lingüística

Fraga, 11, 12 i 13 de març

Divendres, 11-3-16, Taberna del Capuchino, Betlem 7

21:00. Sopar - presentació de *Contes que em va curar* a càrrec de Nadia Ghulam, autora de llibre.

Dissabte, 12-3-16, Palau Montcada, sant Josep de Calassanç 12

10:00. Obertura a càrrec de Francesc Ricart, coord. Casal Jaume I.

10:15. Ponència *El món dels contes i l'escola* a càrrec de Jaume Cela, mestre, i Juli Palou, educador.

11:00. *Vat astí*, un sarpat de relats fragatins

11:30. Descans

12:00. Ponència *Hi havia una vegada* a càrrec de Joan Soler i Amigó, especialista en cultura popular, i Nadia Ghulam.

Dissabte, 12-3-16, rotonda del Sotet

16:30. *La ruta dels poetes*, visita guiada a càrrec d'Idoia Moreno

Diumenge, 13-3-16, rotonda del Sotet

10:00. Visita a Sena i a Villanueva de Sigena a càrrec de Quim Salleras, historiador

III Cursa per la Vida a Fraga

// ROSA ARQUÉ

Un any més l'AECC Baix Cinca va organitzar la Cursa per la Vida, una activitat que té com a objectiu principal el d'aconseguir fons per a la investigació contra el càncer. Enguany era ja la tercera edició d'eixa iniciativa que va resultar un èxit tant de participació com d'organització.

Al voltant de 3.000 persones es van inscriure per recórrer el circuit de 2,2 kilòmetres que feia la cursa. S'hi van veure grups d'amics, adults, xiquets i gent gran, tots vestits amb la samarreta verda commemorativa corresponent. Uns anaven a peu, d'altres corrent o en patins però tots feien un conjunt molt vistós on els somriures i la bona cara eren el més habitual. Des de primera hora del matí del 21 de febrer, els carrers principals de Fraga es van omplir de voluntaris, organitzadors i participants i a les 11h en punt va començar la cursa al Cegonyer.

La presidenta de la delegació de l'AECC, Fina Escàndil, va mostrar

la seua satisfacció amb la resposta de la gent perquè «suposa un gran estímul per continuar treballant», va dir. També va agrair la labor de col·laboradors i voluntaris sense els quals la cursa no es podria realitzar.

El principal objectiu de la cursa era el solidari, però no podem oblidar que va haver-hi participants que també van competir, i el resultat va ser el següent: la més ràpida

Eixida de la Cursa per la Vida de la plaça del Cegonyer
DIGITAL TV FRAGA

va ser Yasmina Cortí, seguida d'Andrea Jodar Ibarz i Carmen Costa. El més ràpid va estar l'atleta Jaume Javierre, seguit de Luis Enrique Ramos i Guillem San Martín.

Havent arribat a la meta, els participants van poder menjar una mica i van participar a l'espectacle de zumba. Tothom va acabar ballant al ritme de la música en un dia espectacular.

ESTAMPES RIBERENQUES

Una cendrolina afganesa a Fraga // Quim Gibert

Els entesos apunten que *La Ventafocs* és una adaptació d'un conte egipci, que posteriorment apareix a Grècia, Roma, Pèrsia, Xina, Indoxina. Tot i que els germans Jacob i Wilhelm Grimm són considerats els autors de *La Ventafocs*, el que feien els Grimm era recopilar antigues llegendes. Van començar entrevistant a la seva mare, a qui van demanar que els contés rondalles que havia escoltat quan era una vailleta. Ambdós germans van anar ampliant, per via oral, els entrevistats entre parents, veïns i altres contactes d'interès.

Tot llegint *Contes que em van curar* (Columna Ed., 2014) de Nadia Ghulam, escriptora afganesa, i de Joan Soler i Amigó, folklorista, tenim l'ocasió de descobrir que la rateta presumida és una escarabateta. O que a l'Afganistan, Bibi Loi és el nom que rep la ventafocs. El príncep no la sap reconèixer «amb els cabells plens de cendra» fins que li emprova la sabata. Això explica que a la Franja de Ponent, la ventafocs sigui coneguda com la *cendrolina*.

Contes que em van curar és un recull d'una trentena de contes tradicionals afganesos, que mai havien estat escrits. Nadia, amb 8 anys, sentia com la mare els hi contava mentre va passar llargues temporades en un hospital de Kabul. La mare ho feia per absoure-la del dolor. I és que una bomba li va provocar ferides greus. Als 21 anys, Nadia aconseguirà, per mitjà d'una ONG, ser adoptada per una família de Badalona. La casualitat va voler que, arran d'un ingrés hospitalari, poc després d'aterrar a Catalunya, el pare badaloní l'anés a visitar amb un llibre de contes per llegir-li. Nadia diu que es va emocionar pensant que la seva mare bio-

lògica també ho feia: «però no els llegia! [...] Em va fer molta gràcia, perquè pensava: com és que no se'ls saben de memòria?» (*Ara*, 8-12-14). Nadia afegeix que, al vespre, quan a la seva llar badalonina, es posen a llegir pensa: «Què estan fent? Si és hora de contar-se coses! Al meu país, quan ens ajuntàvem tota la família a la vora del braser contàvem contes, i les pròpies vivències, hi havia qui les contava com un conte i tot, i la resta escoltàvem amb il·lusió.»

Amb el títol de *Nadia*, el Teatre Nacional de Catalunya ha presentat a inicis de febrer un documental escènic, protagonitzat per la Nadia en persona, sobre la vida de la jove afganesa. De fet, aquest muntatge també fou dut, l'estiu de 2014, al Festival Grec de Barcelona. Nadia diu: «jo em podria passar la vida plorant pel meu passat i per la infantesa que he perdut, però em sento contenta del que estic construint ara.» És una història de superació: no se centra en la traumàtica experiència de la Nadia, sinó en l'aprenentatge que n'ha extret.

Amb motiu de *les Jornades de Dignificació Lingüística*, Nadia Ghulam serà a Fraga per presentar tant *Contes que em van curar* com *El secret del meu turbant* (Columna Ed., Barcelona 2010). El segon llibre, signat juntament amb la periodista Agnès Rotger, és on narra la convulsa infantesa que va viure a Kabul. La convocatòria promoguda el Casal Jaume I de Fraga, que enguany abordarà el vincle entre la llengua i la cultura popular, és durà a terme el segon cap de setmana de març, d'un març marçot de l'any tirolany...

ÀNGEL ALCOBER, MÚSIC I ALUMNE DE MOSSÈN LEÓN

“La primera eixida musical fora de la Vall la vaig fer quan tenia onze o dotze anys”

// CARLES SANCHO

Àngel Alcober Monfil va nèixer a la Vall de Tormo el 1940. Ha tingut des de ben menut una gran passió per la música, heretada del seu mestre mossèn León Andía. És un dels alumnes més destacats i estimats del desaparegut capellà vallejo. Des dels deu anys ha format part de diferents orquestres i altres formacions musicals. De la Banda Municipal, d'orquestres com Palma, Creación, Constelación, Bahía, Los Maños i New Leaders, de xaranges Clave de Sol i Armonía, del Cor Parroquial... Ara, fora dels escenaris, encara conserva i té cura dels seus instruments més estimats de la família dels saxos: soprano, sopranino i tenor. Qualsevol ocasió que se li presenta és bona per demostrar el seu talent musical i jo en dono testimoni.

Àngel Alcober
CARLES ANCHO

Pregunta. *Quan vas començar a aprendre música en mossèn León?*

Resposta. Vaig començar a estudiar solfeig a la casa parroquial en mossèn León als cinc anys com quasi tots els xiquets de la Vall del Tormo. Acabada la guerra civil els menuts i jòvens teníem poques possibilitats de diversió als pobles i la música era un estímul per formar-nos.

P. *Quan vas fer la primera eixida musical fora del poble?*

R. La primera eixida musical fora de la Vall la vaig fer quan tenia onze o dotze anys acompanyant la Banda Municipal on tocava el bombardí. Recordo que vam anar a fer una actuació a la veïna població de Massalió. Jo era el músic més jove de la formació i algun dels més veterans li va comentar al mossèn com podia portar un xiquet tan menut a la banda. El rector molt enfadat li va dir que només era menut d'edat però d'un gran potencial musical. Això el va deixar amb dos pams de nassos. I és que el mossèn tenia molt geni.

Arribat a este punt de l'entrevista l'Àngel ha anat a buscar un ampli àlbum fotogràfic per repassar la seua

trajectòria musical per tal d'activar la memòria.

P. *Durant el servei militar la majoria dels jòvens de la Vall sempre trobaven com a destinació les bandes. A tu et va passar el mateix?*

R. Sí, al servei militar vaig estar a la banda on vaig tocar la caixa i el bombo, res a veure amb els instruments que he tocat durant tota la meua trajectòria professional musical. De totes maneres ara he tornat, per casualitat, a la caixa ja que participo des dels últims anys en la Setmana Santa de la Vall acompanyat pels meus fills i néts.

P. *Ja veig que has tocat gran varietat d'instruments en la teua trajectòria musical. Quins?*

R. El primer com he dit abans en la Banda Municipal vaig començar tocant el bombardí, a la mili la caixa i el bombo i a les altres formacions el trombó mixt, els saxos: tenor, soprano, sopranino i baix i l'acordió.

P. *Quina va ser la primera orquestra de la que vas formar part?*

R. La primera orquestra on vaig participar va ser la Palma, deuria tindre 15 o 16 anys. Estava formada, a més

de mi, per Juan Bautista Mompel, Joaquín Moreno, Ramón Boj, José Gómez, Felipe Montañés i Daniel

Gómez. Com que encara no teníem faristols ens els van haver de deixar l'orquestra Swing que també eren alumnes de mossèn León. Després vaig passar a la Creación que és la formació que va durar més temps actuant en públic.

P. *Qui va formar part de l'orquestra Creación?*

R. La Creación recordo que la vam formar cap al 1955, després de l'orquestra Palma. El director era Màximo Alcober que tocava la bateria,

Paco Antolín, a qui van batejar com el 'pequeño Machín', lògicament, era el cantant, trompetes Secundino Sancho i Daniel Gómez i saxos Àngel Alcober i Paco Dilla. També van passar per l'orquestra Creación:

Àngel Sancho, Emilio Tudó i José María Puyol els dos de Maella, Fernando Timoneda, Xavier Giner i Julio Gómez entre altres. La formació musical va estar activa fins la

«La primera orquestra on vaig participar va ser la Palma, deuria tenir 15 o 16 anys»

«Natres havíem situat en el mapa el poble de la Vall a tot arreu»

dècada dels setanta quan va canviar el nom: Constelación, Bahía i Los Maños.

P. *Després vas passar a formar part de xarangles?*

R. Sí, vaig formar part de la xaranga Armonía de Queretes, aquí també m'acompanyava el meu fill Miguel Àngel, i després a Clave de Sol format per músics de la Vall que havien segut alumnes de mossèn Leon en diferents èpoques: Paco Antolín, Mario Timoneda, Eliseo Timoneda, Miguel Àngel Alcober, Roberto Timoneda, Fernando Timoneda, Miguel Serres, Felipe Montañés i Secundino Sancho. A les xarangles hi vaig tocar poc temps perquè la Clave de Sol va tindre una trajectòria curta i l'Armonía ens havíem de desplaçar a Queretes i era massa complicat.

P. *Finalment també vas formar part del Cor Parroquial. És així?*

R. Sí, des de sempre a la Vall hi ha hagut un Cor Parroquial que s'acompanya de l'orgue electrònic parroquial. En un moment determinat, en la dècada dels noranta, es va voler incorporar diferents instruments musicals dels que havien segut antics alumnes de mossèn León, així que durant uns quants anys vam acompanyar musicalment les misses en els dies més solemnes.

P. *Ara veus en una mica de tristesa la situació de la música a la Vall.*

R. Així és, natres havíem situat en el mapa el poble de la Vall a tot arreu,

Orquestra
Creación
VALDELTORMO.COM

érem una referència musical a un territori molt ampli durant les dècades dels cinquanta, seixanta i setanta.

Actualment el número de músics en actiu a la vila s'ha reduït notablement i també les actuacions musicals en la població. Una pena perquè la música ajuda a qui la practica a formar-se i adquirir hàbits socials.

P. *Quins records tens del teu mestre mossèn León?*

«La Vall va arribar a comptar amb tres o quatre orquestres a més de la banda»

Mossèn León

Mossèn Pedro León Andía Labarta nasqué a Fuentejalón el 1913. Estudià al Seminari de Saragossa els estudis religiosos i musicals – quatre anys de solfeig i vuit de piano – i va ser organista de la Basílica del Pilar de la capital aragonesa tres anys, del 1937 al 1940. Acabada la guerra civil el van ordenar sacerdot i li van donar la rectoria de les parròquies de la Vall del Tormo i el Mas del Llaurador. El 1940 va arribar a la població, amb només 26 anys i tres anys més tard ja estava ensenyant solfeig a la casa parroquial als jòvens de la vila amb la intenció de formar la primera banda municipal amb trenta-sis músics de totes les edats.

Després vindrien les orquestres que s'adaptaven als diferents gustos musicals de l'època: Swing, Palma, Creación... i el cor parroquial. Aquells mateixos anys li van oferir el càrrec d'organista del Pilar i el de La Seo a Saragossa però mossèn León rebutjà els oferiments, preferia la tranquil·litat de la Vall del Tormo i les anades i vingudes al Mas del Llaurador.

Pràcticament, durant més de cinquanta anys, va ensenyar música a quasi tots els jòvens de la vila. Va tenir entre els alumnes més destacats al musicòleg maellà José Peris Lacasa. Entre les seues composicions musicals més destacades tenim 'Himno a Valdel tormo' amb lletra del seu amic José María Palanques.

El 1996, en incendiar-se la casa on vivia a la Vall del Tormo, va haver de traslladar-se a l'Hogar del Santo Angel d'Alcanyís on va morir al març del 2011.

R. Que era una excel·lent persona que sabia molta música i tenia una gran passió per ensenyar-la a tothom, sense cobrar mai res per la seua dedicació. Ara, això sí, era molt exigent amb els seus alumnes, no en deixava passar ni una. Des que va arribar com a capellà a la Vall al 1940, recent acabada la guerra civil, es va dedicar a ensenyar música a tots els jòvens del poble que la van voler aprendre. Durant la dècada dels cinquanta, la Vall una vila de només sis-cents habitants, va arribar a comptar amb tres o quatre orquestres a més de la banda. Després de la seua jubilació a la dècada dels noranta, la població i els antics alumnes i feligresos li van fer diversos homenatges on li van dedicar un carrer, un mural de ceràmica i un bust en una plaça cèntrica de la població. A més ell va compondre la música de l'himne de la seua estimada vila. Va morir a Alcanyís el 2011.

Després de fer l'entrevista l'Àngel, de manera espontània, ha tret el saxo, mon germà ha anat a buscar la guitarra i el cançoner i hem estat els tres hora i mitja interpretant un extens repertori musical, comprovant la qualitat artística i creativa que encara conserva el nostre amfitrió.

Gràcies Àngel per la teua amabilitat en l'entrevista.

Joaquín Costa, un avançat del seu temps

// JOSEFINA MOTIS

Pot ser sense els seus orígens, i la seva actuació, molts de nosaltres no existirem. L'arribada del aigua va canviar la vida.

Va néixer a Montsó el 14 de setembre de 1846 envoltat de pobresa. En aquests temps aquesta societat era de petits propietaris amb pocs recursos, o de jornalers sense terres. El territori de la Llitera era pobre. En aquesta difícil situació va viure la infància i la joventut Joaquín Costa. La segona meitat del segle XIX les condicions de vida eren difícils: esgotadores jornades de treball al camp incloent nens i dones. Hi havia mortalitat infantil, per falta d'alimentació i medicines. Las comarques de la província d'Osca van viure amb molta cruïssa i intensitat la crisi agrària de finals del segle XIX.

Joaquín Costa, tenia un caràcter obert amb una àmplia formació que meravellava als que s'apropaven a la obra i la persona. Va ser mestre, professor universitari, jurista, advocat i notari, llicenciat en Filosofia i Lletres, Polític, i amb passió per saber més.

Entre la immensitat de la seva obra destaca el treball dedicat a la qüestió agrària, estretament vinculat a la Llitera on tenia arrels inspiradores degut a la dura realitat del seu entorn pròxim. Estava molt sensibilitzat amb les precàries condicions dels llauradors i jornalers del camp a l'Alt Aragó, Llitera i per

extensió de tota Espanya.

El van moure dos grans idees i projectes:

1) La mobilització rural regeneracionista. Així, va fundar la Cambra Agrícola de l'Alt Aragó l'any 1892 a Barbastre i posteriorment les juntes locals començant per les de Montsó, Binèfar i Albelda, a la Llitera. Constituí aquesta Cambra, –en la qual entrava també Tamarit de Llitera–, la Lliga de Contribuents on es convocava als hisendats, Ajuntaments, i organitzacions agràries. A partir d'aquí es va crear un projecte nacional per a tota Espanya, per redimir-la d'una classe política en la que no confiava, i posar fi al caciquisme rural, a més amb l'objectiu de transformar en regadiu els secans extrems. Per això la creació d'aquesta Cambra va ser un esdeveniment nacional històric.

2) El programa de desenvolupament agrari integral que va tenir la seva formulació en la Política Hidràulica, tenint com a finalitat promoure l'avenç de l'agricultura mitjançant la construcció de canals i pantans de reg per part de l'Estat. Començant amb la reivindicació del canal de Tamarit (avui Canal d'Aragó i Catalunya). Després el canal de Sobrarb (avui regs de l'Alt Aragó) Amb la necessitat de trobar una salvació per l'agricultura de l'entorn més pròxim.

Costa elabora un gran programa

Retrat de Joaquín Costa de 1913, obra de Victoriano Balasanz

polític i social a Espanya per al progrés agrícola. La vida espanyola es basava en aquells temps en l'economia agrícola, per això devia ser important l'acció política i la regulació dels rius per poder distribuir l'aigua mitjançant grans canals.

Des d'Osca, amb l'esforç en tot moment de Joaquín Costa, es va portar a Madrid la urgent necessitat de la intervenció de l'Estat en les obres hidràuliques de regulació i distribució de les aigües i la nacionalització d'aquest producte natural.

Dades del llibre: *Costa y la Llitera. Su Personalidad Científica Estilo y Caràcter.* por Daniel Guillén Sobau. Capitol "Costa y la Llitera" Eugenio Nadal Reimat.

DONES

Muriel Casals (Avinyó, 1946-Barcelona, 2016) // M. Llop

Filla de Lluís Casals, advocat, republicà, membre d'Acció Catalana i d'Augusta Couturier, mestra, nascuda a Sant-Etiève, que es van haver d'exiliar. Estudià a la Universitat de Barcelona. Doctora en ciències econòmiques, professora emèrita del Departament d'Economia i Història de la Universitat Autònoma de Barcelona i vicerectora de Relacions Internacionals i Cooperació, entre els anys 2002 i 2005. Col·laboradora habitual de setmanari *El Temps* i del programa Economia i empresa de Catalunya Informació. Muriel Casals havia format part del PSUC i d'ICV. Des de fa sis anys es va dedicar plenament al procés independentista de Catalunya. En les darreres eleccions es va presentar en tercer lloc a la llista de Junts pel Sí; parlamentària i presidenta de la comissió d'estudi del

procés constituent. Protagonista, juntament amb Carme Forcadell, de les manifestacions massives de l'onze de setembre de 2012, 2013, 2014 i 2015 i de totes les manifestacions independentistes. L'u de juny de 2013, a Calaceit, participà en la taula redona "Llengua i territori" dins dels actes de "Passeig per la vida i per l'obra" de l'escriptor i professor, Josep Valverdú, organitzada per L'Institut d'Estudis Ilerdenc i l'Associació Cultural del Matarranya. Com escriu Gràcia, al seu blog: *la Muriel era una dona de formes molt suaus, molt suaus, però de principis molt fermes, molt fermes. L'atropellament d'una bicicleta li va produir la mort.*

Les seues paraules són un lema que recordarem sempre: *Estimem-nos que això és tan bonic.* Descansi en pau.

Per Sant Antoni de giner una hora avança el traginer

// GLÒRIA FRANCINO

Si els refranys i frases fetes han sorgit dels fets quotidians de la vida de la gent, com pot ser que les dites referides al temps i a la meteorologia hagin deixat de tenir el significat primigeni en l'actualitat?

Fins i tot, els referits a la duració del dia i la nit han sofert les variacions, degut als canvis d'horari per afavorir el rendiment del treball a les empreses, i el rellotge solar ja no s'hi respon.

Per Santa Llúcia, un pas de puça – al santoral ja fa anys que és el dia 13 de desembre, i el dia creix a partir del 22, ja que el 21 es considera el dia més curt de l'any–, *Per Nadal, un pas de pardal*, *Per Cap d'any un pas de gall*, *Pels Reis mitja hora el dia creix*, i *Per Sant Antoni de giner una hora avança el traginer* –quan existia l'ofici dels traginers que consistia en transportar productes de proximitat d'unes terres a altres, efectivament aquesta hora de dia al matí era prou beneficiosa; ara ja amb els camions, trens i altres mitjans de transport més ràpids, el producte passa a ser internacional i fa llargues travesses per arribar a destí, ja sigui de nit o de dia. Que ningú pensi que el mercat de productes de proximitat és una descoberta moderna!

Què se n'ha fet del fred hivernal i glaçador de la *setmana dels sants barbuts* del mes de gener?

Si la Candelera plora, l'hivern és fora, si la Candelera riu, l'hivern és viu; tant si plora com si riu, l'hivern és viu!

Vull pensar que aquesta última frase encara serà verificable i cauran algunes nevades i algunes gelades que deixaran les branques plenes de rosada gebrada.

És la Natura que es rebel·la o som els humans que no hem sabut tractar la mare Terra amb la nostra avarícia per explotar-la i traure'n el màxim rendiment? A la Cimera del Clima de París els 195 països participants van arribat finalment a un acord contra l'escalfament global de la Terra. Es prendran mesures per apaivagar els estralls que cometem els humans respecte a la naturalesa? Serà efectiu?

Calia arrencar les vinyes perquè no eren productives, la gent ja no cultivava els ceps per fer el vi per al consum, i les rengues feien nosa per a llaurar amb els tractors, després van venir ajuts per replantar vinyes i s'ha tornat a posar de moda la cultura del vi. Els oliveres gairebé van rebre el mateix tracte en llocs del Prepirineu, mig abandonats; ara en canvi, s'han potenciat els autòctons com són

Sant Antoni
Abat

els del Camp, mil·lenaris al costat del Monestir d'Alaó, i, fins i tot, s'ha plantat oliveres d'arbequina al terme. Les hortes que tenien un bé de Déu de tiberi, poc a poc van desapareixent per falta d'agricultors –tot dona més que un tros de terra de minifundi–. Es continuen sembrant aquells trossos que presenten més productivitat pels qui encara tenen granges d'animals i necessiten tenir ple el graner. Què menjarem d'ací uns anys si les terres properes es van quedant ermes? Caldrà esperar el dia que passa el venedor de la fruita, que porta una mica de tot...?

Potser haguéssim hagut de pensar una mica més en la terra que trepitgem i que ens dona béns si la tractem bé. Potser l'abandó d'uns oficis per uns altres i el gran desenvolupament industrial del segle XX, sobretot, ens va portar a descuidar la terra que ens envolta? Tan de bo sigui bufant el vent de port i l'aire d'Escales.

TOT ENSENYANT LES DENTS

València // Ramon Sistac

Encara que no volgués, València forma i formarà sempre part indescindible del meu paisatge personal. La reflexió em ve com anell al dit perquè hi he anat i he parlat del meu paisatge, d'allò que ha conformat, al llarg dels anys, la meua identitat. Tinc la certesa que som allò que hem viscut –açò per si sol ja és un tòpic–, però, sobretot, som allò que hem vist, aquelles imatges el record de les quals ens acompanyarà tota la vida. I, de València, en tinc memòria des de molt petit. De fet, he mantingut amb ella tota la vida una relació molt més intensa i constant que amb, per exemple, Osca o Saragossa. Estimo València, tot i que com sol passar amb els éssers que més estimes, algun cop també li hauria fumut una bona surra al cul.

Hi he parlat, davant d'universitaris, de la nostra Franja (i he tingut la sorpresa, a més, de trobar-hi un estudiant de Favara). Tinc la sensació que els nostres problemes, i la nostra identitat col·lectiva, s'entenen a València amb més facilitat que a al-

tres llocs. A més de la proximitat del dialecte, hi ha alguna mena de connexió tel·lúrica entre valencians i franjolins. I penso que la genètica hi té poc a veure, malgrat l'origen ribagorçà i d'altres indrets de la Franja de bona part dels pobladors del regne de València després de la conquesta jaumina. Més aviat sospito que hi ha algun tipus de sentiment solidari que es genera a partir de la condició de negada que té la llengua compartida en els dos territoris (salvant les distàncies, perquè les comparacions són odioses). Units en la desgràcia. I potser també en les noves esperances.

Allò que hem viscut, allò que hem vist... I, naturalment, sempre deixo la porta oberta, a la manera de Josep Pla, a valorar la influència d'allò que hem menjat. Així, la millor manera de reforçar els meus vincles sentimentals i els meus records ha estat no desapropiar l'ocasió per a fer-hi, com no, una bona paella.

Moncada, un gran defensor i dignificador de la llengua (II)

// JOAQUIM TORRENT

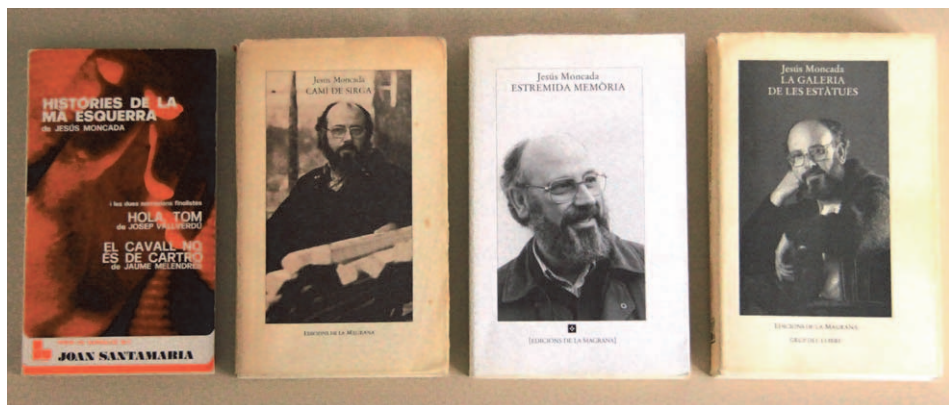
Jesús Moncada: una aproximació a la seua obra literària

Sovint s'ha emfatitzat la influència de Faulkner i García Márquez exercida sobre Moncada, així com la seua adscripció al realisme màgic. Ell, però, se'n desmarcava. En tot cas caldria matisar-ho, a banda que en la literatura hi ha molts vasos comunicants. Així, no ens hauria d'estranyar que a Moncada se li hagen atribuït les més variades influències: Peruchó, Porcel, Clarín, i fins i tot Poe o Kafka.... Certament, Faulkner i García Márquez, com Moncada, són creadors de mons propis i mítics, encara que a diferència d'ell els seus universos personals responen a una denominació inventada, tot i que no deixen de reflectir la realitat, ja que tenen molts elements autobiogràfics. També és innegable l'existència de l'element "màgic" en l'obra moncadiana, d'aquí que tampoc resulte tan desencertat adscriure'l dins el realisme màgic. I més si tenim en compte la influència exercida, sobretot als inicis, per Pere Calders, posseïdor d'una gran imaginació i àvid lector de Massimo Bontempelli, introductor del realisme màgic a Itàlia.

No hauríem de perdre de vista, però, aquestes clarificadorres declaracions de l'autor:

Bé, jo em sento molt més a prop de gent europea que ha tirat pel mateix camí com pot ser Villalonga amb Bearn o Tommasi di Lampedusa amb El Guepard. Malgrat el que s'ha dit, a mi la literatura hispanoamericana no m'ha atret d'una manera especial, tret d'un autor que sí que m'ha interessat fortament: Alejo Carpentier. Sobretot a El siglo de las luces. De la mateixa manera podem parlar de la Ferrara de Giorgio Bassani, la seva ciutat i entorn de la qual basteix tot el seu món literari. (P. Romera i E. Rosales, «Conversa amb Jesús Moncada». Tresmall).

Com veiem, Moncada admet un influx directe del cubà Alejo Carpentier –qui, evidentment no és aliè

a Faulkner ni a certs escriptors llatinoamericans–, amb qui té evidents paral·lelismes. I si bé aquest no crea un món propi en sentit estricte sí que incorpora molts elements de la seua infantesa en el món rural, amb una gran influència de l'element afrocutà i de la tradició oral. Així mateix fou influït pel surrealisme i té un gran sentit de l'evolució històrica, tot posant al descobert la violència del Poder, cosa que no li impedeix recórrer a la imaginació; per a ell allò "real meravellós" –concepte molt semblant al de "realisme màgic", si no el mateix– constitueix una perspectiva més de la història, i no és necessàriament una ficció.

Pel que fa a Villalonga i Lampedusa són cronistes elegíacs d'un món i d'una època, que s'apaga i dona naixença a un nou ordre, que tot ho trastoca, ple de violència i vulgaritat. Són notaris d'un gran trasbals i de la desaparició de tot un món, com el mateix Moncada. Per això no és d'estranyar l'admiració moncadiana per aquests dos autors. Com tampoc la que mostra per Bassani, qui des de la seua ciutat de província ens fa la crònica d'un temps i un espai a través de les vivències d'uns personatges amb una gran subtileza psicològica.

Com hem apuntat, a Moncada li desagradava que només es tingués en compte l'element "màgic" de la seua producció literària, i no s'està de dir com "Camí de Sirga" és una obra on es reflecteixen fets molt concrets reals... I no li manca raó, ja que

Llibres d'en Jesús Moncada, llegits i rellegits
CARLES TERÉS

tot i el component fantasiós, ell té molt en compte les coordenades temps i espai i els esdeveniments quotidians, això sí, puntejats per una imaginació prodigiosa que clava les arrels en l'imaginari col·lectiu i la memòria oral –que evoca els desapareguts cafés mequinensans i la botiga paterna–, en una atmosfera poètica, suggeridora, sorprenent i un pèl onírica; sempre amb el marc mític de la seua Mequinensa natal –menys a "La galeria de les estàtues" i a "Dante S.A", novel·la pòstuma i inacabada, on "lo poble" és substituït per Saragossa i Barcelona, respectivament–. Mequinensa, vila singular, amb tot un món de minaires, llaguters, agricultors i petits comerciants, avui irremissiblement desaparegut sota les aigües de l'embassament, símbol implacable del "progrés", una força irrefrenable i violenta que tot ho transforma i afecta totes les classes socials. Unes classes socials implacablement dissecionades a través de personatges plens de vida i humanitat, sacsejats per la luxúria, les relacions de poder i l'omnipresent presència de la mort, els quals conformen una acció coral descrita sota la visió sarcàstica i humorística de Moncada, que s'a-carnissa especialment amb les anomenades classes dirigents i les "forces vives", tot mostrant-nos, a través de la sàtira i l'humor més descarnats les seves repressions i les més desoladores mesquinesa i brutalitat, amagades sota una falsa respectabilitat.

Dia Internacional de la Llengua Materna

// CARLES SANCHO

Enguany el Govern d'Aragó ha volgut celebrar amb una àmplia i variada programació el Dia Internacional de la Llengua Materna instituit per la UNESCO i que es va commemorar el diumenge 21 de febrer. Des de la nova Direcció General de Política Lingüística s'ha incidit en les dos llengües minoritàries del territori –català i aragonès– i donar més visibilitat i prestigi a este important patrimoni cultural aragonès que durant els últims anys s'ha trobat immers en una difícil i complicada situació per la nefasta utilització política del tema. Per tal de publicitar i fer notòria l'existència de la nostra riquesa lingüística, el govern enregistrà un vídeo per a la celebració del Dia Internacional de la Llengua Materna i per fer evident esta realitat cultural de la nostra comunitat. En les imatges apareixen persones notables i conegudes en la vida aragonesa que recolzen la utilització de les llengües minoritàries i animen a prestigiar-les.

Per celebrar-ho la Direcció General de Política Lingüística ha coordinat una sèrie d'activitats per tot el territori aragonès incidint, sobretot, en la franja on es parla català i en l'àrea pirinenca on es parla l'aragonès. Esta programació d'activitats s'estén des del gener fins al maig però és durant el mes de febrer quan hi ha una major concentració de convocatòries. Uns seixanta municipis realitzaran més d'un centenar de propostes culturals per celebrar l'efemèride i més de vuitanta entitats s'han adherit a la convocatòria promoguda pel Govern d'Aragó. Respecte a la programació per tal de donar a conèixer la nostra llengua tenim lectures d'autors aragonesos de llengua catalana que tindran lloc, pràcticament, a tots els centres educatius de Primària i Secundària de tota la Franja. I també a poblacions veïnes castellanoparlants que s'afegeixen a la iniciativa, principalment a les Escoles Oficials d'Idiomes: Castellot, Alcanyís, Saragossa, Montsó i Casp. Totes estes lectures estan programades durant la setmana del 22 al 26 de febrer. Una altra activitat són els

DIA DE LA LLENGUA MATERNA
diumenge 21 de febrer de 2016
Mont-roig

Este és lo pare
Esta és la mare
Este demane pa
Este diu que no n'hi ha
I este diu: Garranxiu, garranxau, tanca les figuetes en clau

PROGRAMA

17 h Taller Gimcana: "Lo sac de les paraules boniques de la Teresa Maria"
I per als més menuts: Taller de moixanes i cançons
A continuació, xocolatada per a tots

19 h Xerrada: "L'ús del català entre els jòvens del Matarranya." Presentació de l'estudi realitzat a l'IES Matarraña el curs 2014/15. A càrrec de l'autora: Anna Currubí, lingüista.
Introducció de Natxo Sorolla, doctor en sociolingüística.

Lloc: Al Salon Cultural

Esta activitat té lloc en el marc dels actes de celebració que promou la Direcció General de Política Lingüística del Govern d'Aragó amb motiu del Dia de la Llengua materna declarat per la UNESCO.

Organitzat: **CLARIÓ** (Asociació de pares del Matarranya en defensa del català)
Col·laboren: Ajuntament de Mont-roig, AMPA de Mont-roig, COMARCA DEL matarranya

itineraris literaris "Pels camins de la memòria": Jesús Moncada a Mequinensa i Desideri Lombarte a Pena-roja. En esta convocatòria pedagògica participaran quatre instituts de secundària de parla catalana: Baix Cinca, Joan Oliver, Salvador Gadea i Pau Casenoves. A Mequinensa el grup de teatre Mea Culpa representarà contes de Jesús Moncada al cinema de la vila el 13 d'abril. A l'Institut de Secundària Baix Cinca de Fraga el 5 de maig organitza la "Jornada de Poesia Intercultural", recital de poemes en els diferents llengües maternes de l'alumnat. A l'altre institut fragatí, Ramón J. Sender, "Concurs juvenil de cinema. Projectió de curtmetratges" del 15 al 22 de febrer. A Mont-roig Clarió –Associació de Pares i Mares del Matarranya per una escola en català al Matarranya– diumenge 21 de febrer va organitzar tota una jornada dedicada a la llen-

Programa del Dia de la Llengua Materna a Mont-roig

gua materna. Es va fer un taller-gimcana "Lo sac de les paraules boniques de la Teresa Maria", homenatjant a una mare, professora i activista lluitadora per la dignitat de la nostra llengua que ens va deixar al final de l'estiu. Taller de moixanes i cançons per als més menuts i presentació d'un treball d'investigació de la filòloga de la Universitat de Barcelona Anna Carrubí que ha dut a terme a Institut de Vall-de-roques sobre "L'ús del català entre els jòvens del Matarranya". En l'acte també ha intervingut el doctor en sociologia Natxo Sorolla professor tutor del treball.

L'Institut d'Estudis del Baix Cinca, coincidint amb el Dia de la Llengua Materna, va fer públic un manifest per protegir i mantenir la llengua pròpia del territori davant de l'actual regressió del català. Text íntegre que reproduïm a la p. 7 d'esta mateixa revista.

Muriel Casals ens ha deixat

// JOSÉ MIGUEL GRÀCIA

Muriel Casals, d'arrels franceses, va néixer a l'exili, a Avinyó (França), ara fa 70 anys. L'activista, doctora en ciències econòmiques, havia format part del PSUC i d'ICV, però no va ser fins l'any 2010 que va assumir un paper capital en el procés independentista. Tant és així que el seu compromís amb el moviment popular la va conduir el setembre passat al Parlament, després de concórrer en el tercer lloc a la llista de Junts pel Sí a les eleccions del 27-S. En aquesta legislatura se li reservava un paper clau per la seva vinculació amb les entitats civils: l'assumpció de la presidència de la comissió d'estudi de procés constituent.

Casals va assumir el timó d'Òmnium poc abans de la sentència del Tribunal Constitucional contra l'Estatut, el 20 de març del 2010. Aquella primera manifestació a Barcelona, el 10 de juliol del mateix any, va ser, per Casals, el punt d'inflexió en les reclamacions del catalanisme civil. El dia que la gent va perdre la por. Des de llavors, va ser protagonista, juntament amb Carme Forcadell, de les grans manifestacions de l'Onze de Setembre –el 2012, amb la gran concentració a Barcelona; la Via Catalana del 2013; la V del 2014; i la cita a la Meridiana del 2015–, i de totes les mobilitzacions independentistes.

Un dels moments en què va prendre especial protagonisme va ser al Concert de la Llibertat, l'any 2013, quan l'independentisme va omplir el Camp Nou. “Som aquí per construir un país més lliure, més just i

Taula redona 'Llengua i Territori' celebrada a Calaceit el 2013

JOSÉ MIGUEL GRÀCIA

més digne, on tothom hi tingui cabuda. No som aquí per buscar un somni, nosaltres som el somni. Aquesta és la nostra força”, va proclamar aquell dia enmig de crits d'independència.

Casals es va convertir en una icona del moviment popular i va ser clau també en els moments polítics més tensos: va assumir un rol conciliador per llimar les diferències entre els partits independentistes però també va tenir un paper vigilant per garantir l'acord. Una de les imatges que deixa és la fotografia de l'acord del 14 de gener que va facilitar la convocatòria electoral de les plebiscitàries del 27-S. Casals va fotografiar-se al Palau de la Generalitat al costat del llavors president, Artur Mas; el líder d'ERC, Oriol Junqueras; Carme Forcadell (ANC) i Josep Maria Vila d'Abadal (AMI) per escenificar l'entesa sobiranista.

No va ser fins al mes de juliol passat, però, en la configuració de la coalició electoral de Junts pel Sí entre CDC i ERC que va fer el salt a la política institucional. El seu compromís la va conduir al Parlament: Casals va ocupar el tercer lloc de la llista de Junts pel Sí, mantenint un paper molt actiu en la campanya del 27-S. (Del diari *ARA*).

L'atropellament d'una bicicleta al carrer d'Urgell li va produir les ferides que quinze dies més tard l'han produït malauradament la mort.

Com recorda Jordi Cuixart, actual president d'Òmnium: “Estimem-nos”, ens deia sempre la Muriel, “estimem-nos que això és tan bonic”. I aquest ha sigut sempre un lema net de la nostra entitat durant aquests anys. Mai tan poques paraules han tingut tanta força.

Com a recordança em plau adjuntar unes fotografies de l'u de juny del 2013 a Calaceit, dins dels actes de “Passeig per la vida i per l'obra” de l'escriptor i professor, Josep Vallverdú, organitzada per l'Institut d'Estudis Ilerdencs i l'Associació Cultural del Matarranya, on va assistir i va participar en la taula redona “Llengua i territori” la Muriel Casals entre altres personalitats. Una dona de formes molts suaus, molt suaus, però de principis molt fermes, molt fermes.

El nostre sentit condol als seus familiars i amics.

José Amela, professor i activista cultural

// CARLES SANCHO

José Agustín Amela Ibáñez va morir el passat 11 de febrer a l'Hospital General de Castelló, amb només 63 anys d'edat. Havia estat un professor molt estimat per l'alumnat de l'institut de Morella, especialista en geografia, història i art, jubilat des del 2013. Activista cultural de la comarca d'Els Ports, president del PP de Morella i portaveu del partit en el consistori des del 2011. En la dècada dels setanta era el responsable de l'Observatori Meteorològic de Morella amb l'ajut del seu germà Juan, més tard, este el rellevarà. Expert en la predicció del temps col·laborava en diferents mitjans de comunicació en l'espai dedicat a la meteorologia, entre estos Ports Ràdio, de Nord i Ràdio Matarranya. També era un gran aficionat i apassionat per la micologia i en la Trobada Cultural del Matarranya a Aiguaviva de l'any passat havia de donar una conferència sobre els bolets però la seua delicada salut no li va permetre

acompanyar-nos. En la Trobada de Saurins al Matarranya l'octubre del 2013, dirigida per Rosa M. Canela, Amela va participar com a expert saurí i la seua presència va tindre un protagonisme destacat perquè estava dotat d'una gran facilitat per a la comunicació. A Morella havia fet molts anys de Sant Antoni en l'obra de "La vida del sant", una festa, la del sant eremita, que és molt celebrada a Els Ports i el Matarranya. Una altra de les seues aficions era l'estudi de l'astrologia. Amela era una persona molt activa i compromesa amb el territori, sempre disposada a col·la-

José Amela
COMARQUESNORD.CAT

borar amb tot allò que se li demanava. Una pèrdua molt sentida per la forta personalitat del professor morellà.

U12

Callejón de les Carolines // Esteve Betrià

Antoni Gaudí va dissenyar –com comentava en l'anterior U12– la gracienc casa Vicens (i per què no Vicenç, em demano, si en el fons es tracta d'un topònim?) i l'extens jardí que l'envoltava; un jardí que, d'acord amb l'article de Daniel Giralt-Miracle a *La Vanguardia* del trenta de gener de fa dos anys –i del record que em transmeteren els veïns més grans del carrer de les Carolines–, es prolongava fins a la riera que defineix l'actual avinguda Príncep d'Astúries, un jardí on Gaudí també va dissenyar un temple, una cascada artificial i una font –amb aigües procedents de Collserola– dedicada a santa Rita de Càssia que, si més no fins a mitjans de la dècada de 1970, era freqüentada pels veïns (i, sobretot, veïnes) el dia consagrat a la santa italiana, el 22 de maig. Lamentablement, amb el pas del temps i a conseqüència de l'especulació immobiliària, hom va vendre bona part del terreny del jardí, de manera que l'obra original d'en Gaudí ha quedat escapçada.

Si la casa Vicens –si més no el seu terrat– fou, en part, el nostre castell íntim i secret, el carreró de les Carolines formava part de la nostra selva secreta, íntima... i adolescent. Just al final del carreró (la canalla en diem llavors *callejón*) de les Carolines hi trobàvem un jardí clos i assilvestrat que res tenia a veure –tret d'un aïllament tapiat– amb el dissenyat per Gaudí a la casa Vicens. Un recinte amb porta d'accés al carrer Gran de Gràcia i una porta secundària al Príncep d'Astúries, envoltant d'edificacions diverses, entre les quals destacava el convent (i col·legi) de les Monges de la Caritat de sant Vicent de Paül, amb

paret quasi mitgera que limita l'entrada lateral a través de la qual accedíem al terrat de la casa Vicens i que encara ara separa el convent de la torre unifamiliar). Només a tall de curiositat, a l'inici del carreró havia residit la família del crític literari Joan Triadú, però d'això me n'he assabentat molt més tard.

Doncs bé, ben als inicis de la dècada de 1970, la colla de galifardeus del carrer de les Carolines a més d'«ocupar» un castell, ens enfilàvem per una finestra enreixada del convent i, amb una àgil maniobra, coronàvem una de les tàpies i accedíem al recinte tancat. Ara –i des de fa força anys–, tant a la tàpia del carreró com a la del Príncep d'Astúries han eliminat qualsevol element que facilite l'accés al jardí clos.

Gairebé al bell mig del jardí assilvestrat –nosaltres el qualificàvem de jungla– hi havia un pou cobert en forma de torreta amb una obertura lateral. Doncs bé, per tal d'il·luminar el fons del pou, no vam tenir millor ocurrència que llançar encensa pel forat de la torreta una pancarta feta amb paper d'embalatge que havíem recollit al carrer Gran després que hagués estat dissolta violentament una manifestació antifranquista. Ens havíem de desfer d'una manera o d'una altra un material que sospitàvem subversiu i perillós. Curiós com sóc, no se'm va ocorre res més que guaitar pel forat en el moment que deixava anar la pancarta encesa i, esclar, del fons del pou em va arribar una flamarada que em va socarrar celles i serrell; i encara sort que vaig traure el cap ràpidament!

Girona va ser una festa

// MÀRIO SASOT

Música, cercaviles amb gegants i capgrossos, visites guiades als principals monuments de la ciutat, tallers i altres múltiples activitats per a nens, van inundar tot el cap de setmana els carrers del casc antic de Girona en una simfonia de bullici, llum i color. Tot això va tenir lloc el 30 i 31 de gener en el transcurs de la V edició de "Girona 10", una iniciativa de l'Associació d'Hostaleria i Turisme de Girona i l'Ajuntament de la ciutat per atraure a un ampli públic procedent de tota la península.

Per aquest motiu, les entitats organitzadores d'aquest esdeveniment van distribuir milers de tiquets de descomptes d'a deu euros una nit d'hotel per persona, o un menú de restaurant de deu euros, o dues entrades de cinema entre les més de les cinquanta mil parelles sol·licitants.

Els milers de visitants es van poder submergir durant tot el cap de setmana en la voràgina dels espectacles de carrer que travessen car-

ters ponts i places, mentre donaven un cop d'ull als diferents mercadets d'artesanía i menjars típics de la zona.

Al caure la tarda del dissabte es va organitzar, al Mercat del Lleó, una original degustació de productes de les parades dels venedors, acompanyats d'un vi o una cervesa.

Des de la galeria central del pis més alt del mercat, un jove abillat amb un davantal de peixater (una mena de fish-jockey) punxava discos mentre a baix, la gent, bressolada pel seu ritme, prenia ostres, un muntat de salmó, formatges o embotits del país.

Capgrossos al cercavila de Girona
ELENA CEBRIÁN

La jornada va concloure amb una visita guiada a la Catedral a càrrec d'un grup d'animació de la ciutat.

NO SOM D' EIXE MÓN

Temps de Manifestos i Diades? // Francesc Ricart

Espanya plurilingüe és el títol d'un dels llibres més celebrats de Miquel Siguan, editat l'any 1992, i també és el títol del *Manifest pel reconeixement i desenvolupament de la pluralitat lingüística d'Espanya* que aquests dies ens conviden a signar. I encara més: Rafael Ll. Ninyoles, un referent indiscutible dels sociolingüistes, l'any 1976 ja va fer la conferència *Bases per a una política lingüística democràtica a l'Estat espanyol*, on explicava les polítiques lingüístiques dels països del nostre entorn i "aconsellava" de cara al futur que ell suposava de democràcia plena, és a dir, on l'Estat facilitaria una fórmula per al desenvolupament de les llengües "espanyoles".

El llibre de Miquel Siguan –aquest home savi sempre recordava la família que té a Fraga– venia a explicar el plurilingüisme a l'Estat espanyol des de tots els punts de vista de les polítiques lingüístiques als territoris. Ara aquest manifest, després de tants anys del llibre de Siguan i de tantes "directives" europees recordant i reclamant que els estats signants de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries –l'espanyol, és clar– facen els deures; el manifest, dic, sembla descobrir el 2015 que aquest Estat és plurilingüe. Ara! A mi, com deia un bon amic i expert en el món de la llengua i de l'ensenyament, el manifest dels Manuel Cruz i etcètera em sembla que fa salat. Sense entrar-hi, insisteixo que em sona a *déjà vu*, i a més no m'hi agrada l'ús i abús de les "comunitats autòno-

mes" perquè, parlant de llengües a dia d'avui no hauria estat balder referir-se a nacions o a *nacionalidades*, com a la Constitució Espanyola. I formalment l'articulat és imrepresentable amb el desdoblament "ciutadans i ciutadanes" que ja veuran si "ho sap" la Carme Junyent...

Aquests dies, el 21 de febrer, amb la celebració del Dia de la llengua materna, amb els auspicis de la UNESCO, també em fan pensar en com passa el temps i en com anem perdent llençols i ens anem entretenint amb celebracions *demodés*, amb perdó per als qui ho hagen celebrat, com la celebració anunciada al Matarranya, que és de mèrit, no cal dir, però que, en relació a la Franja, evidencia molta impotència i desfasament. Tot plegat, manifestos per signar, diades per celebrar, vistos el moment i les circumstàncies que viu el català a la Franja, em porta a mostrar-me pessimista i tocat de cert alarmisme. Em sembla tant que fem tard, que manifestos i celebracions sonen a mals averanys, de llengua a punt d'entrar a l'UCI de les llengües en perill d'extinció.

Deixeu-me acabar recordant la malaurada Muriel Casals que, com sabeu prou, ha estat Presidenta d'Òmnium Cultural fins fa poc. El record per la persona em porta al que vol significar Òmnium: defensa de la Llengua, la Cultura i el País, tres objectius que presideixen una trajectòria inequívoca. Tant de bo que des de la Franja ens sapiguem identificar en els tres objectius.

Flors dels 70*

// MERCÈ IBARZ

Fa cosa d'un any que vaig descriure'm com una anomalia històrica. Ho repeteixo en aquestes ratlles: què hauria estat de tants de nosaltres sense l'època d'expansió social i econòmica, al franquisme i tot, dels anys seixanta i sobretot dels setanta, que és quan més ens va tocar de treure'n fruits? Sóc flor dels setanta, certament. Tot allò, quina educació sentimental política! Si voleu que us sigui del tot franca, encara me n'alegro més ara, que ja sóc a la seixantena, malgrat les temporades que ho hagi pogut viure com un tatuatge massa eloqüent que, com si fos la marca en una vedella, parla per tu i et declara clienta irremissible del cafè de la joventut perduda.

Me n'alegro, de ser flor dels setanta, no sols per raons de la meua història íntima, que ja seria prou, sinó per a poder, m'erri o no m'erri, continuar cultivant el jardí del dubte metòdic i de la desconfiança envers el capteniment sectari, i alimentar així una perspectiva panoràmica crítica sobre el món, el nostre món, el de cada dia, aquí mateix, i enllà de les fronteres. No vol dir de cap manera això que tingui raó –fet i fet, m'interessa relativament poc, tenir-ne, em mou més provocar i fer pensar–, sinó que em renova, sense proposar-m'ho, el lema dylanià del 'forever young', perquè al voltant tants joves repapiegen, per dir-ho així.

Les noves adquisicions, homes i dones, posem-hi, que les cadenes televisives han fet per a les tertúlies d'anàlisi política, en consonància amb els canvis generacionals presents, tot sovint em deixen perplexa. Articulistes en paper i en mitjans digitals que en aquests temps difícils del periodisme es limiten a maquillar la retòrica crítica i prou. És raonable que jo mateixa em trobi més jove? No, no ho és. Potser és que vaig viure la primera joventut en un clima intel·lectual més lliure, als setanta.

Aquells temps són ben discutibles en diversos aspectes, i tant. Tanmateix, hi queden fruits decisius i han deixat empremtes magnífiques, en tants dels qui els vam viure a fons, que ara es troben a faltar en el comú del paisatge mediàtic que segrega dia a dia la forma de llegir i viure el món. Tot plegat –la consciència de l'anomalia històrica que sóc i dels presents indicis retrògrads (concepte molt dels setanta)– m'ha voltat aquests últims temps pel cap i ha sortit repetidament en les converses de la meua gent amb una certa sensació de 'ja hi som, comencem a parlar dels joves com ho han fet sempre els grans'. Fins que vaig sentir l'altre dia el jove Jordi Amat parlar del granat Juan Pedro Quiñero, JPQ, i els seus llibres, a la llibreria La Central, en ocasió de la presentació a Barcelona dels quaderns de què us parlava fa poc en un altre article. Amat el llegeix com a fruit dels setanta!

Jordi Amat no es va limitar a la presentació de l'últim quadern de JPQ, 'Volaverunt. Sus demonios se llevan a España en volandas'. Sinó que va apel·lar a un altre llibre, 'Escritos de VN', vella obra de quan l'autor era avantguardista i que ara ha recuperat, que jo mateixa us re-

El periodista i escriptor Juan Pedro Quiñero
VILABEW.CAT

comano amb la mateixa satisfacció lectora que Amat. Per a apel·lar a continuació a l'altre gran llibre de l'autor (també és novel·lista) d'assaig i interpretació de les cultures ibèriques i els seus profunds mals, 'De la inexistència d'Espanya', traducció catalana ací comentada. Sense l'alliberament de la consciència que l'autor va conèixer com a fill del 68 i la radicalitat política dels setanta que es manté intacta als 'Escritos de VN', va suggerir Amat, JPQ no hauria arribat a la independència de criteri i d'anàlisi que mostra en els llibres d'interpretació del present i a la formulació del concepte de la 'no-existència' d'Espanya.

Que per a poder-ho fer JPQ faci anys que visqui fora, a París (un altre llibre seu és l'autobiogràfic 'Retrato del artista en el destierro') com a corresponsal de premsa, és tal vegada no gens menys indicatiu dels camins que ha exigit la llibertat intel·lectual. Sigui com sigui, valgui la seva obra com un dels exemples a considerar quan avaluem els setanta. Jordi Amat em deia l'altre dia que aviat s'hi vol posar, a estudiar-ho tot plegat, en relació amb la tan anomenada transició del 78 i tal. Que és l'any que ell mateix va nàixer. Bona notícia.

*Article aparegut a Vilaweb el 13 de febrer de 2016. [Llegir l'original]

DÍA INTERNACIONAL DE LA LENGUA MATERNA

ARAGÓN

2016

REBLAR Chandrío CARRASCA flama ORACHE zancocho
 ALBANA plegar CIERZO Embolicar Ababol Rasmia ENCORRERO
 FERNIL POZAL purná ESBAFAR Laminero SARGANTANA Cabezo

ACTE	LLOC	DATA/HORA	ORGANITZADOR
"Concurs juvenil de cinema. Projectió de Curtmetratges"	IES Ramón J. Sender. Fraga	Del 15-22 febrero	IES Ramón J. Sender. Fraga
Activitat infantil: <i>Gimcana de les paraules boniques</i> Xerrada: <i>Presente de la recerca de l'ús sociolingüístic dels adolescents del Matarranya</i> , a càrrec de la seua autora Anna Currubí	Biblioteca de Mont-roig	21 febrero / 17 h. y 18,30 h	Associació Clarió (Associació de pares i mares del Matarranya per l'escola en català)
Lectura de poesia de autors aragoneses en lengua catalana	CEIP Miguel Servet. Fraga CEIP Fraga III. Fraga CEIP María de Quintana. Mequinensa CEIP Ntra. Sra. del Pilar. Faió CEIP San José de Calasanz. Fraga CEIP San Juan Bautista. Saidí CEIP San Miguel. Tamarit de Llitera CEIP Vicente Ferrer. Vall de Roures CEIP Virgen del Portal. Maella Colegio Santa Ana. Fraga CRA Calaceite (CRA Matarranya) CRA Castellote (CRA Olea) CRA Cretes (CRA Algars) CRA de Altorrícó CRA Fabara-Nonas Dos Aguas CRA Fresneda (CRA La Freixneda) CRA La Llitera. Albelda CRA Pena-Roja (CRA Tastavins) CRA Ribagorza Oriental. Benavarrí CRA Ribera del Cinca. Torrent de Cinca EOI Alcañiz EOI F. Lázaro C. Zaragoza II. Zaragoza EOI Monzón IES Bajo Cinca. Fraga IES Mar de Aragón. Caspe IES Ramón J. Sender. Fraga IES Vall de Roures	Semana del 22-26 de febrero	CEIP Miguel Servet. Fraga CEIP Fraga III. Fraga CEIP María de Quintana. Mequinensa CEIP Ntra. Sra. del Pilar. Faió CEIP San José de Calasanz. Fraga CEIP San Juan Bautista. Saidí CEIP San Miguel. Tamarit de Llitera CEIP Vicente Ferrer. Vall de Roures CEIP Virgen del Portal. Maella Colegio Santa Ana. Fraga CRA Calaceite (CRA Matarranya) CRA Castellote (CRA Olea) CRA Cretes (CRA Algars) CRA de Altorrícó CRA Fabara-Nonas Dos Aguas CRA Fresneda (CRA La Freixneda) CRA La Llitera. Albelda CRA Pena-Roja (CRA Tastavins) CRA Ribagorza Oriental. Benavarrí CRA Ribera del Cinca. Torrent de Cinca EOI Alcañiz EOI F. Lázaro Carreter Zaragoza II. Zaragoza EOI Monzón IES Bajo Cinca. Fraga IES Mar de Aragón. Caspe IES Ramón J. Sender. Fraga IES Vall de Roures
<i>Pels Camins de la Memòria</i> : Jesús Moncada	Mequinensa Institutos: Bajo Cinca, Joan Oliver, Salvador Gadea y Pau Casesnoves	13 abril	Ajuntament de Mequinensa Gobierno de Aragón IES Bajo Cinca. Fraga
Representació teatral del grup "Mea Culpa": Contes de J. Moncada	Cine de Mequinensa	13 de abril	Ajuntament de Mequinensa
"Jornada de Poesia Intercultural". Recitat de poemes en les diferents llengües maternes de l'alumnat	IES Bajo Cinca. Fraga	5 mayo	IES Bajo Cinca. Fraga
<i>Pels Camins de la Memòria</i> : Desideri Lombarte	Pena-roja Institutos: Bajo Cinca, Joan Oliver, Salvador Gadea y Pau Casesnoves	26 mayo	Ajuntament de Pena-Roja Gobierno de Aragón ASCUMA (Associació Cultural del Matarranya) Comarca del Matarranya

Uesca Sariñena Ejea Barcelona Ayerbe Agüero Plan Estadilla Fonç Calamocho
 Echo Tarazona Zaragoza Broto La Alfranca Chistén Ansó Echo San Chuán de Plan
 Castelló de Sos Senegüé Candamín Jacca Utebo Miscarrués Benás Chistau
 Samianigo Estadilla Balbastro Baza Murillo de Gállego Cadrete Abizanda Morillo
 de Galligo Fraga Mequinensa Saidí Maella Vall de Roures La Freixneda Torrent
 de Cinca Mont-roig Albelda Cretes Altorrícó Tamarit de Llitera Faió Caspe

ARAGÓN

DÍA INTERNACIONAL DE LA LENGUA MATERNA 2016

Las actividades que se celebran entre el 15 y el 28 de febrero cuentan:

Con la colaboración de todos los organizadores y de:

